

I

(Resoluties, aanbevelingen en adviezen)

ADVIEZEN

EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITE

536e ZITTING VAN HET EESC, 11.7.2018-12.7.2018

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de gevolgen van een nieuwe koolstofvrije, decentrale en digitale energievoorziening voor werkgelegenheid en regionale economie

(initiatiefadvies)

(2018/C 367/01)

Rapporteur: **Lutz RIBBE**

Besluit van de voltallige vergadering	15.2.2018
Rechtsgrondslag	Artikel 29, lid 2, van het reglement van orde Initiatiefadvies
Bevoegde afdeling:	Afdeling Vervoer, Energie, Infrastructuur en Informatiemaatschappij
Goedkeuring door de afdeling	28.6.2018
Goedkeuring door de voltallige vergadering	11.7.2018
Zitting	536
Stemuitslag	123/1/1
(voor/tegen/onthoudingen)	

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1. De omschakeling van het energiesysteem naar een koolstofvrije, gedecentraliseerde en gedigitaliseerde voorziening biedt grote kansen — met name voor de structureel zwakke en plattelandsgebieden van Europa. De ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen (hierna „HE” genoemd) kan aanzienlijke positieve gevolgen hebben voor de werkgelegenheid en kan zo vorm gegeven worden dat de regionale economie volledig nieuwe impulsen krijgt.

1.2. Met name is de kans aanwezig dat de positieve effecten van het Europese energie- en cohesiebeleid elkaar wederzijds versterken. Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) betreurt het dat zowel de Commissie als de lidstaten dit potentieel nog onvoldoende onderkennen, laat staan benutten.

1.3. Wèl draagt het cohesiebeleid sinds zijn heroriëntatie bij aan de bevordering van HE en energie-efficiëntie, wat het EESC toejuicht. Het Europese energiebeleid ondersteunt tot dusver het cohesiebeleid echter nauwelijks. Het besef ontbreekt dat HE juist de economische ontwikkeling van achtergebleven regio's aanzienlijk zouden kunnen bevorderen. Zo wordt een enorm politiek potentieel voor regionale groei tekortgedaan.

1.4. Om deze kansen te benutten, moeten de regio's in staat worden gesteld en ondersteund om via de uitbreiding van HE en de daarmee samenhangende specifieke netwerkinfrastructuur de groei van de regionale economie te stimuleren en een breed maatschappelijk draagvlak hiervoor te creëren. Een zeer belangrijke vorm van participatie voor het creëren van regionale waarde is de opwaardering van de rol van consumenten, die als prosumenten en mede dankzij digitalisering een volledig nieuwe energieverantwoordelijkheid op zich kunnen nemen, een economische rol kunnen gaan vervullen en vanuit het idee „klimaatbescherming van onderaf” grotere politieke doelstellingen kunnen ondersteunen.

1.5. Het is van belang voor de ontwikkeling van HE een integrale regionale aanpak te hanteren. Dit betekent dat de opwekking en het gebruik van HE — en wel voor de sectoren elektriciteit, warmte en mobiliteit samen — lokaal worden gecoördineerd. Kunstmatige intelligentie en „smart grids” kunnen hieraan aanzienlijk bijdragen.

1.6. In hoeverre de regio's hierin slagen, kan worden afgeleid uit de verhouding tussen regionaal benodigde energie en regionaal geproduceerde of produceerbare HE. In het kader van „regionale plannen voor de energiekringloop” zouden er analyses moeten worden opgesteld die een gedifferentieerde beoordeling mogelijk maken van het regionale economische potentieel van HE per regio. In de plannen moet voor de regio in kwestie ook rekening worden gehouden met de gevolgen voor de werkgelegenheid. Want hoewel in het algemeen kan worden gezegd dat de energietransitie meer banen zal creëren dan in het huidige energiesysteem zullen sommige regio's meer van dit effect profiteren dan andere.

1.7. De regionale plannen voor circulaire energie zouden het uitgangspunt kunnen vormen voor gestructureerd en gedifferentieerd overleg met de lokale bevolking, wat belangrijk is a) voor het behouden of creëren van een lokaal draagvlak voor HE en b) voor het versterken van regionale bedrijfslocaties. Het EESC verbaast zich erover dat dergelijke analyses en plannen tot nu toe slechts in een zeer beperkt aantal gevallen beschikbaar zijn.

1.8. Een integrale regionale economische aanpak van de ontwikkeling van HE zou niet alleen een belangrijke bijdrage zijn aan het Europese cohesiebeleid. Ook uit energieoogpunt zijn er tal van argumenten: terugdringing van energieafhankelijkheid en -armoede, ondersteuning van ontkoppeling van sectoren, gebruik van het innovatiepotentieel van digitalisering, ontlasting van het netwerk.

1.9. Tegen deze achtergrond dringt het EESC er bij de Commissie en de lidstaten op aan de nodige stappen te ondernemen om te komen tot een integrale aanpak van de ontwikkeling van HE: definitie van energieregio's, ondersteuning voor de empirische vaststelling van de verhouding tussen de regionale energievraag en regionaal geproduceerde of produceerbare HE, gerichte opleiding en bijscholing, stimulansen voor de tenuitvoerlegging, bijv. door ondersteuning van de uitbreiding van de infrastructuur voor HE en de bijbehorende prijsstelling van netwerkcosten.

2. Achtergrond

2.1. De Europese Unie staat voor ingrijpende veranderingen in haar energievoorziening en -beleid. Deze behelzen niet alleen de productie (van koolstofhoudende fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energiebronnen), maar ook enorme structurele veranderingen, zowel wat betreft de locatie van de energieproductie (van grote gecentraliseerde centrales naar decentralere structuren) als wat betreft de structuur van het aanbod en het verbruik (nieuwe belanghebbenden en verbruiks- en distributiemodellen, onder meer als gevolg van de digitalisering).

2.2. Het EESC heeft zich al in diverse adviezen gebogen over de gevolgen van de energietransitie voor regio's die hiervan de dupe zullen worden, zoals de steenkoolregio's⁽¹⁾. In dergelijke regio's zijn al veel mensen hun baan kwijtgeraakt; nog meer banenverlies is vrijwel niet te voorkomen. Des te belangrijker is het om de op handen zijnde structurele verandering bijtijds te herkennen en politiek te begeleiden, zodat de economische en sociale gevolgen tot een minimum worden beperkt en worden verzacht. Het EESC is in dit verband ingenomen met de eerste initiatieven van de Commissie⁽²⁾.

2.3. Het EESC heeft echter vastgesteld dat de te verwachten positieve veranderingen, bijv. in termen van regionale waardecreatie en het scheppen van banen, tot dusver slechts amper ter sprake zijn gekomen. De Commissie gaat weliswaar op verschillende plaatsen in de overwegingen van de huidige HE-richtlijn (2009/28/EG) in op het belang van HE voor de regionale economische ontwikkeling, maar tijdens zijn onderzoek heeft het EESC vastgesteld dat er a) amper onderzoek is

⁽¹⁾ PB C 303 van 19.8.2016, blz. 1.

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/info/news/no-region-left-behind-launch-platform-coal-regions-transition-2017-dec-08_en

gedaan naar de mogelijke economische gevolgen van de uitbreiding van HE voor de regio's en b) binnen de Commissie en de lidstaten geen strategie bestaat om het energiebeleid en de regionale ontwikkeling concreet beter op elkaar af te stemmen. Er kan dus geen sprake zijn van een herkenbare politieke strategie om dit potentieel ten volle te benutten.

2.4. Desondanks zijn er in Europa nu al tal van positieve bottom-upvoorbeelden van de ontwikkeling van HE op lokaal en regionaal niveau. Een willekeurig voorbeeld: in Langres in Oost-Frankrijk (10 000 inwoners) is een houtgestookte warmtecentrale gebouwd die via een lokaal verwarmingsnet van 5 km 22 warmwaterinstallaties en indirect onder andere een hotel, een zwembad en een bejaardentehuis voorziet; jaarlijks wordt 3 400 ton CO₂ minder uitgestoten. Bij veel van dergelijke initiatieven valt op dat zij slechts zelden systematisch op hun regionale economische relevantie worden beoordeeld. In die zin bestaat er dus een groot „gebrek aan statistische kennis”.

2.5. In Feldheim (bij Berlijn) worden niet alleen sinds twintig jaar de lokale hulpbronnen consequent gebruikt voor lokale energieproductie en -voorziening, maar worden ook de gevolgen voor de regionale economie uitvoerig beschreven. De elektriciteitsbehoefte van het dorp wordt ondertussen diverse malen en de warmtebehoefte volledig gedekt. Naast de rechtstreekse inkomsten uit de verkoop van energie zijn de besparingen op de uitgaven opmerkelijk: de inwoners betalen er een elektriciteitsprijs van slechts 16,6 ct/kWh, wat overeenkomt met iets meer dan 50 % van de gemiddelde elektriciteitsprijs in Duitsland. Bij deze consequent beheerde energiekringloop is de lokale bevolking als „drijvende kracht” zeer intensief betrokken ⁽³⁾.

Het EESC hecht er groot belang aan om deze mogelijk positieve effecten voor de regionale economie in een algemene evaluatie te vergelijken met de genoemde negatieve neveneffecten van de energietransitie.

2.6. Met dit initiatiefadvies wil het Comité een diepgaande discussie op gang helpen brengen door de mogelijkheden en voorbeeldige benaderingen te beschrijven en door de zwakke punten in kaart te brengen.

3. Het belang van HE voor de economische en sociale ontwikkeling van Europa en zijn regio's

3.1. De EU is de grootste energie-importeur ter wereld; 53 % van onze behoefte aan primaire energie wordt jaarlijks ingevoerd voor in totaal meer dan 400 miljard EUR. De energieafhankelijkheid van de Unie is een ernstig economisch en geopolitiek probleem.

3.2. De „Europese energie-unie” beoogt: a) de energiezekerheid van Europa te vergroten door de energie-import te verminderen, b) de klimaatbescherming te bevorderen, c) nieuwe banen te scheppen. Volgens het EESC is deze Europese macro-economische doelstelling ook zinvol op regionaal niveau en moet deze worden toegepast.

3.3. Tegen deze achtergrond moet de bevordering van HE als „binnenlandse” energiebronnen, die — in tegenstelling tot fossiele energiebronnen — in alle regio's van de Unie beschikbaar zijn, niet alleen worden gezien uit oogpunt van klimaatbescherming, maar ook worden beschouwd als een belangrijke regionale economische doelstelling: energieproductie kan en moet regionale economieën stimuleren.

3.4. Hoe meer regionale actoren — burgers, regionale bedrijven of gemeenten zelf — erin slagen hieraan economisch deel te nemen, hoe groter het vereiste draagvlak voor de uitbreiding van de infrastructuur voor HE zal zijn. Regionale waardecreatie door middel van HE neemt toe naarmate regionale belanghebbenden actiever bij de zaak betrokken worden.

3.5. Een gedifferentieerde kijk op de waardeketen van HE laat zien hoe een dergelijke economische participatie er in detail uit kan zien.

⁽³⁾ Zie voor meer details de presentatie van de casestudy tijdens de hoorzitting van het EESC over „De energietransitie in Europa's regio's — Beoordeling van de impact van de transitie naar een intelligente en koolstofarme energievoorziening op de regionale economie” op 31 mei 2018. <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/presentations/presentation-michael-knape>

- In de eerste plaats moet de eigenlijke **investering** in installaties voor HE worden vermeld: de installaties worden meestal uit andere regio's „geïmporteerd”. Hetzelfde geldt voor de **planning**, die — vooral voor grotere projecten — vaak wordt uitgevoerd door ingenieurs- of ontwikkelingsbureaus die ook zelf vaak niet in de regio zijn gevestigd; de impact op de regionale economie is dus vrij gering.
- Anderzijds is de directe regionale toegevoegde waarde het resultaat van de **exploitatie- en onderhoudskosten** van de installaties. Deze kosten zijn echter voor installaties voor HE relatief laag. Positief werken, bijv. bij wind- of vrijstaande installaties met zonnepanelen, huurbetalingen aan lokale grondeigenaren en mogelijke **belastinginkomsten** voor gemeenten.
- De werkelijke economische winst van installaties voor HE vloeit voort uit het gebruik of de **verkoop van de opgewekte energie**. Voor de regionale economie is het dus cruciaal wie de installaties exploiteert en wie met de exploitatie ervan winst kan genereren.

3.6. Een vorm van economische participatie komt tot uiting in regionale banen die in de energiesector kunnen worden gecreëerd in het kader van de uitbreiding van HE. Uit tal van studies blijkt dat het netto-effect van de omschakeling van het energiesysteem op de werkgelegenheid duidelijk positief is — onlangs bijv. uit een onderzoek voor Nederland ⁽⁴⁾. Benadrukt moet worden dat volgens deze studie alle Nederlandse provincies van dit positieve effect zullen profiteren.

Om dergelijke positieve ontwikkelingen in alle regio's van Europa te bereiken, is het zaak om zo vroeg mogelijk te investeren in de juiste kwalificaties van mensen.

3.7. Het is duidelijk dat deze positieve effecten niet altijd alle nadelen van structurele verandering geheel kunnen compenseren, bijvoorbeeld voor kolengebieden. Maar de overschakeling op HE biedt grote kansen voor een positieve ontwikkeling in de vele regio's van Europa, die nu louter energie-importeurs zijn.

3.8. Een andere vorm van regionale economische deelname is directe participatie in investeringen in installaties voor HE en dus in de exploitatie daarvan. Bij installaties voor HE maken kapitaalkosten het grootste deel uit van de totale kosten. Daarom is het des te belangrijker voor de regionale waardeschepping dat regionale actoren in installaties voor HE kunnen investeren. Volgens een onderzoek voor de Duitse deelstaat Hessen kan regionale waardecreatie tot acht keer zo groot zijn als een windmolenpark regionaal wordt geëxploiteerd ⁽⁵⁾.

3.9. In sommige Europese regio's hebben politici dit belang onderkend en zijn zij initiatieven gestart om de regionale participatie in HE te versterken, bijvoorbeeld: *Community Empowerment Bill* (Schotland), *Lov om fremme af vedvarende energi* (Denemarken), *Bürger- und Gemeindenbeteiligungsgesetz* (Duitse deelstaat Mecklenburg-Vorpommern) of de „*National Energy Independence Strategy*” van Litouwen.

3.10. Een derde mogelijke vorm van participatie is dat consumenten hun energie rechtstreeks kunnen betrekken van installaties in hun regio, bijv. via zogenaamde „overeenkomsten voor stroomafname” (PPA, power purchase agreements). De digitalisering zal ppa ook voor kleinere energieverbruikers toegankelijk maken en de kosten zullen zich waarschijnlijk zo ontwikkelen dat lokaal opgewekte wind- of zonne-energie steeds vaker goedkoper zal zijn dan de energie tegen groothandelsprijs.

3.11. Er is nog een effect dat van belang kan zijn. Als een regionale economie met energiekringloop nieuwe toegevoegde waarde creëert in een regio door besparingen of inkomsten uit HE, of de uitstroom van geld door de import van energie vermindert, komt er kapitaal beschikbaar dat ook in andere economische sectoren — dus buiten de energiesector — kan worden geïnvesteerd. Er moet dus niet alleen gekeken worden naar de „directe” werkgelegenheidseffecten (zoals banen in de sector HE), maar ook naar de „indirecte” effecten die uit nieuwe regionale financieringsstromen kunnen voortvloeien.

⁽⁴⁾ Weterings, A. et al. (2018): Effecten van de energietransitie op de regionale arbeidsmarkt — een quickscan, PBL, Den Haag, blz. 36.

⁽⁵⁾ Institut für dezentrale Energietechnologien (2016). Regionale Wertschöpfung in der Windindustrie am Beispiel Nordhessen.

4. HE als regionaal beleid — een geslaagd voorbeeld uit Polen (Podlachië)

4.1. De Poolse regio Podlachië is een voorbeeld dat bijzonder duidelijk laat zien hoe de overwegingen in hoofdstuk 3 regionaal kunnen worden uitgevoerd. Het voorbeeld illustreert hoe met de expansie van hernieuwbare energie succesvol regionaal beleid kan worden gevoerd in een structureel zwakke regio — zelfs onder allesbehalve optimale nationale omstandigheden. Dit vereist echter een systematische aanpak, die hieronder wordt beschreven.

4.2. In 2012 heeft het regionaal parlement (Sejmik) een regionaal ontwikkelingsplan goedgekeurd dat de basis vormde voor de uitvoering van de operationele programma's voor het gebruik van de Europese structuurfondsen.

4.3. Podlachië, structureel en economisch gezien een van de zwakste regio's in Europa, importeert jaarlijks voor ongeveer 5,2 miljard PLN (= 1,25 miljard EUR) aan energie. De regio beschikt niet over fossiele energiebronnen.

4.4. De ontwikkelingsstrategie gewaagt van een geplande „revolutie” met vier doelstellingen: 1) onafhankelijkheid van de invoer van stroom, 2) groter aandeel van HE in het verbruik van energie, 3) terugdringing van de uitstoot van CO₂ en 4) vergroting van het economisch potentieel van de regio, door ingevoerde (koolstofintensieve) energiebronnen te vervangen door regionale (schone) energiebronnen.

4.5. In Podlachië heeft men ingezien dat een „regionaal energiebeleid” alleen kan slagen als ook gekeken wordt naar de structuur van de actoren op de energiemarkt. Het doel is „dat de inwoners en ondernemers van Podlachië eigenaar worden van decentrale energiebronnen”.

4.6. Sinds eind 2016 heeft de gemeente Turośń Kościelna (Podlachië) met behulp van EFRO-middelen 38 warmtepompen, 77 PV- en 270 zonne-energiesystemen aangekocht. Zij coördineert de berekeningen, de bestellingen en de installatie en neemt zo de inwoners alle juridische en technische werkzaamheden uit handen. De investeringen werden voor 85 % gesubsidieerd uit de structuurfondsen van de EU. In de toekomst zal ongeveer 25 % van alle huizen uitgerust zijn met moderne technologie op het gebied van HE.

4.7. In aansluiting op de bestaande „nettobemetering” voor kleine PV-installaties in Polen produceren burgers hun eigen „groene” stroom (inclusief alle bijkomende kosten) voor ca. 0,18 PLN/kWh (ca. 4,3 ct/kWh). Ter vergelijking: voor aankoop via het net (van elektriciteit die voornamelijk uit steenkool wordt geproduceerd) moet momenteel 0,65 PLN/kWh (= 15,5 ct/kWh) worden betaald. Dit resulteert in een vermindering van de elektriciteitskosten met ongeveer 75 %; het bespaarde geld komt ten goede aan de regionale economie.

4.8. Het kantoor van de gouverneur heeft dit initiatief overgenomen en in 2017 in 62 andere gemeenten soortgelijke projecten mogelijk gemaakt. In totaal is subsidie aangevraagd voor circa 4 700 dakinstallaties voor thermische zonne-energie en 2 250 dakinstallaties voor PV-systemen met een totale capaciteit van ruim 7 mWp; de installatie is gepland voor 2018.

4.9. Er wordt echter al lang verder gedacht, bijv. over elektromobiliteit. Van de 5,2 miljard PLN die Podlachië jaarlijks besteedt aan de invoer van energie gaat ongeveer 1,5 miljard PLN alleen al naar de invoer van benzine en diesel voor personenauto's.

4.9.1. De „Podlachische kanttekening” hierbij: de in de regio geregistreerde personenauto's leggen jaarlijks ca. 5,2 miljard km af. Zouden alle voertuigen op elektriciteit rijden, dan zou bij een verbruik van 15 kWh/100 km ongeveer 800 000 MWh elektriciteit nodig zijn. Met de huidige netstroomprijs van 0,63 PLN/kWh zou dit ongeveer 500 miljoen PLN kosten in plaats van de 1,5 miljard PLN voor fossiele brandstoffen, die momenteel worden gebruikt. Alleen al hierdoor zou ongeveer 1 miljard PLN in de regio blijven en zou de economie kunnen versterken!!

4.9.2. De benodigde hoeveelheid elektriciteit kan worden opgewekt met zo'n 70 (regionaal geïnstalleerde) windenergie-installaties. De jaarlijkse elektriciteit van zo'n installatie is voldoende voor het gebruik van ca. 7 000 auto's, één kWh kost ca. 6-7 ct. Als 7 000 automobilisten de handen ineen zouden slaan en zo'n faciliteit coöperatief zouden exploiteren, dan zouden hun kosten voor het gebruik van e-voertuigen nog eens aanzienlijk afnemen. Dit zou echter juridisch en administratief mogelijk moeten worden gemaakt, bijvoorbeeld door netwerken voor peer-to-peerdistributie open te stellen. Digitalisering biedt zulke mogelijkheden, maar de politiek blokkeert die!

4.10. In Podlachië wordt ook overwogen om regionaal opgewekte windenergie te gebruiken ter vervanging van steenkool in warmtecentrales. De windenergie zou worden gebruikt in industriële warmtepompen en warmteopslag-systemen. Dit lijkt zeer rendabel. Maar het overleg hierover is nog niet verder dan de voorlopige planning. Er is geen eens geld te vinden voor een haalbaarheidsstudie.

5. Meer regionale toegevoegde waarde door regionaal gebruik van regionaal opgewekte HE

5.1. Het „voorbeeld van Podlachië” laat zien dat een belangrijk effect van HE gelegen is in de potentiële versterking van de regionale koopkracht. Om dit in te zien is het in de eerste plaats van belang het potentieel van een „regionale kringloopeconomie voor energie” te beoordelen, en wel in de sectoren elektriciteit, warmte en vervoer.

5.2. Het potentieel van de regionale economische benadering kan duidelijk worden geïllustreerd aan de hand van thermische zonne-energie. De regionale toegevoegde waarde door installatie en exploitatie is laag, te meer omdat hier ook negatieve effecten tegenoverstaan, bijvoorbeeld als een oliegestookte verwarmingsinstallatie wordt vervangen en daardoor werkgelegenheid voor stookoliehandelaren onder druk komt te staan. Thermische zonne-energie heeft echter zeer positieve gevolgen voor de consument. Hoe groter immers het aandeel van zonnewarmte in hun totale warmtebehoefte, hoe meer ze kunnen afzien van de invoer van energiegrondstoffen zoals steenkool, ruwe olie of aardgas, die verlies van koopkracht uit de regio betekent, ten gunste van steenkool-, olie- en gasexporterende landen of multinationale olie- en gasbedrijven.

5.3. Al met al lijkt het zaak om een regionale energiebalans op te stellen om na te gaan in hoeverre het mogelijk is of zou zijn om het regionale energieverbruik te dekken met regionaal opgewekte (en mogelijk tijdelijk opgeslagen) HE. De balans moet vier aspecten omvatten:

1. De energiebehoeften van een regio in de sectoren elektriciteit, warmte en mobiliteit moeten worden vastgesteld. Het is om twee redenen van belang de verwarmings- en mobiliteitssector in aanmerking te nemen: ten eerste zijn deze gebieden goed voor 75 % van het energieverbruik. Ten tweede zijn warmte- en mobiliteitstoepassingen belangrijke flexibiliteits-opties die meestal alleen ter plaatse beschikbaar zijn.
2. Bekeken moet worden welke mogelijkheden er zijn om met HE uit de regio in deze behoefte te voorzien. Daartoe moet ook worden bekeken in hoeverre dit daadwerkelijk leidt tot een wijziging van de kapitaalstroom, nl. ten gunste van de regio. In het geval van bio-energie is dan de oorsprong van de biomassa van belang en in het geval van alle technologieën voor HE de oorsprong van de installaties en van de bedrijven die belast zijn met de installatie en het onderhoud ervan. Verder moet aan de hand van de structuur van de exploitant en eventueel het volume van het intraregionale elektriciteitsverbruik worden nagegaan of de door de exploitatie gegenereerde omzet in de regio blijft en dus economische participatie van regionale spelers behelst.
3. Het verschil tussen de regionale energievraag en het aandeel dat regionale HE daarin kan bieden, geeft aan hoeveel energie uit andere regio's moet worden geïmporteerd (kapitaaluitstroom uit de regio). Veel Europese regio's zullen ook in de toekomst niet zonder energie-invoer kunnen, omdat het inefficiënt, oneconomisch of gewoonweg technisch onmogelijk is om de hele regionale energievraag regionaal te dekken.
4. Als er in de regio meer energie wordt opgewekt dan regionaal wordt verbruikt, moet worden bepaald wie participeert in de opbrengst van de verkochte elektriciteit.

5.4. Voor elke Europese regio zou een balans moeten worden opgemaakt van de regionale energieproductie en -consumptie, zonder dat dit een wettelijke verplichting wordt. Integendeel: elke regio zou er zelf belang bij moeten hebben om vrijwillig zo'n balans op te stellen. Bekeken moet worden of de vastgestelde categorie NUTS 3-regio's hiertoe kan worden gebruikt. In sommige gevallen lijken grensoverschrijdende energieregio's ook aantrekkelijk, ook in de zin van een „Europa van de regio's”. Een energie-informatiedienst, voor de oprichting waarvan het EESC in een eerder advies⁽⁶⁾ heeft gepleit, zou in dit verband een coördinerende rol kunnen spelen.

6. Energiepotentieel en potentieel voor regionaal beleid van een evenwichtige of positieve energiebalans

6.1. Als de in hoofdstuk 5 beschreven balans tussen regionaal geproduceerde en regionaal gebruikte HE kan worden verbeterd, wordt een bijdrage geleverd aan de vermindering van de Europese energieafhankelijkheid.

⁽⁶⁾ PB C 262 van 25.7.2018, blz. 86.

6.2. Als regionale actoren meer en economisch aan HE zouden kunnen deelnemen, zou dat de regionale cohesie versterken. Dit komt doordat structureel zwakke regio's vaak het grootste potentieel voor HE hebben en het regionale economische effect van HE hier dus het grootste effect heeft.

6.3. Als er specifieke regionale energiebalansen zouden worden opgesteld, kan het belang worden nagegaan van de energietransitie voor de afzonderlijke regio's. Het debat over de structurele veranderingen in bepaalde regio's moet op een gefundeerde basis worden gevoerd. Desbetreffende maatregelen in het kader van regionaal beleid zouden beter kunnen worden ontwikkeld dan nu het geval is, aangezien relatief algemeen sprake is van „steenkoolregio's" of „energie-eilanden”.

6.4. Of een regio nu energie in- of uitvoert of een evenwichtige energiebalans heeft: dit heeft concrete gevolgen voor de mensen die er wonen. Dit vereist een dialoog met regionale belanghebbenden. Er is geen perfecte oplossing die alle regio's in gelijke mate past. In plaats daarvan moeten per regio rechtvaardiger oplossingen worden uitgewerkt, ook ten aanzien van ruimtelijke rechtvaardigheid, dus de vraag welke gebieden waarvoor gebruikt worden. Vertegenwoordigers van de regionale politiek en het regionale bestuur moeten over de juiste kwalificaties beschikken.

6.5. Hoe meer regionale HE in de regionale energiebehoefte kunnen voorzien, hoe onafhankelijker de in de regio wonende en werkende consumenten zullen zijn van de ontwikkeling van de wereldmarktprijzen, met name voor olie en gas. Dit is de beste manier om energiearmoede en kwetsbaarheid van eindgebruikers te verminderen. Aangezien de energieprijzen een steeds belangrijker criterium worden voor investeringsbeslissingen kan tegelijkertijd de aantrekkelijkheid van lokale economische en industriële vestigingsplaatsen worden vergroot.

6.6. De op handen zijnde integratie van de verwarmings- en mobiliteitssector in het elektriciteitssysteem kan gericht worden bevorderd door stimulansen voor het regionale gebruik van regionaal opgewekte HE en aldus voor de versterking ervan.

6.7. De digitalisering van de energiesector biedt enorme kansen. Ook in dit opzicht kunnen prikkels om het regionale gebruik van regionaal geproduceerde HE helpen om de specifieke mogelijkheden van digitalisering te ontsluiten en zo innovatie te bevorderen.

6.8. De Europese energie-unie beoogt de rol van burgers en energieconsumenten in de energietransitie te versterken. Supraregionale energiemarkten kennen echter hoge drempels voor markttoegang, en schaalvoordelen spelen een belangrijke rol⁽⁷⁾. Uiteindelijk is dit een gevolg van historisch gegroeide monopolistische marktstructuren. Op regionale schaal kunnen burgers en consumenten hun nieuwe, actievere rol, d.w.z. in de context van een regionale kringloopeconomie voor energie, veel gemakkelijker spelen.

6.9. Als regionaal opgewekte HE meer in de regio zou worden gebruikt, zou dit het net ontlasten en mogelijk de noodzaak verminderen om de Europese elektriciteitstransportnetten massaal uit te breiden (zie ook overweging 52 van het voorstel voor een richtlijn inzake de bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen (COM(2016) 767 final)).

7. Eisen met betrekking tot een regionale kringloopeconomie voor energie

7.1. Het EESC roept de EU-instellingen op om het regionale gebruik van regionaal geproduceerde HE te beschouwen als een doelstelling van een Europees energiebeleid, alsook van het cohesiebeleid, en om de balans tussen de regionale vraag naar energie en de regionale productie van HE als maatstaf te hanteren. Dit houdt in dat bij de verdere vormgeving van de bevordering van HE rekening wordt gehouden met de specifieke kenmerken van energieprojecten van burgers en andere regionale actoren, die niet van schaalvoordelen profiteren⁽⁸⁾. Het doel moet met name zijn de belemmeringen voor de toegang tot de markt weg te nemen die afbreuk doen aan de marktkansen van kleine (regionale) actoren. Zinvol is ook een Europees programma voor de kwalificatie van regionale actoren en een intensievere uitwisseling van goede praktijken.

7.2. Dit vereist een strategische beslissing, nl. om het energiebeleid op decentralisatie te richten. In dit opzicht bevat het pakket „Schone energie voor alle Europeanen" nog steeds veel te veel tegenstrijdigheden tussen een eerder decentraal en een uitgesproken gecentraliseerd energiebeleid. Het zou een goede zaak zijn als Europese regio's en gemeenten de bevoegdheid

⁽⁷⁾ PB C 288 van 31.8.2017, blz. 91.

⁽⁸⁾ PB C 246 van 28.7.2017, blz. 55.

zouden krijgen om de deelname van regionale actoren aan het gebruik van regionale hernieuwbare energie rechtstreeks te reguleren. Dit zou ook aansluiten op de in veel lidstaten gegroeide traditie van gemeentelijke diensten van algemeen belang.

7.3. Het EESC verzoekt de Commissie na te gaan welke maatregelen in het kader van de energiepolitieke mix op Europees, nationaal en subnationaal niveau kunnen bijdragen aan de bevordering van regionale energie. Onderdeel daarvan kan een specifieke versie van de wetgeving inzake overheidsopdrachten zijn. Bovendien moet een methode worden ontwikkeld waarmee de regio's hun energiebalans kunnen opstellen. Een onlinetoepassing voor regionale politici en belanghebbenden die ten minste bij benadering resultaten oplevert, zou wenselijk zijn.

7.4. Een herstructurering van de nettarieven, mogelijk ook van andere heffingen en belastingen, zou kunnen bijdragen om de geschetste regionale economische effecten bij de uitbreiding van HE te bereiken. De export en vooral de import van energie moeten zodanig worden beprijsd dat ten minste rekening wordt gehouden met de transportkosten.

7.5. Een gedifferentieerde inning van de netwerktarieven — dus de prijs van transacties voor de handel in elektriciteit afhankelijk maken van het aantal netwerkniveaus dat wordt gebruikt om de transactie te verwerken — zou het, in combinatie met een grotere dekking van de regionale energievraag door regionaal opgewekte HE, ook gemakkelijker maken om op een marktgeoriënteerde manier vast te stellen in hoeverre het net daadwerkelijk uitgebreid moet worden. Wel zal het belangrijk zijn om de energieregio's in Europa goed met elkaar te verbinden. Dit betekent echter niet dat uitbreiding van het net zonder meer en in elk geval voorrang moet krijgen. Dat gebeurt vandaag de dag nog te vaak, zonder dat dit economisch verantwoord is ⁽⁹⁾.

Brussel, 11 juli 2018.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Luca JAHIER

⁽⁹⁾ Zie Peter, F.; Grimm, V. & Zöttl, G. (2016). *Dezentralität und zellulare Optimierung — Auswirkungen auf den Netzausbaubedarf*. https://www.fau.de/files/2016/10/Energiestudie_Studie.pdf